

'Kroniek'

*MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
Voorst*

*De boerderij "De Oude Loïne", Rijksweg 5 in Wilp in 1985.
Veel is er gediscuseerd over de naam Loïne. Een van de lezingen die bij de redactie bekend is,
is die van laag, moerassig land, evenals Loenen.*

Oudheidkundige Kring Voorst

1993 16e jaargang nr. 1

Bestuur:

Voorzitter : Mr C.G. Bieze-van Eck, Rijkstraatweg 103,
7391 MK Twello, telefoon 05712-74859

Secretaris : L. Sevenster, Schadewijkpad 11,
7391 TJ Twello, telefoon 05712-72037

Penningmeester : M. Niemeijer, Schoolstraat 31,
7383 CC Voorst, telefoon 05758-1499

Redactie-adressen: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10,
7396 AJ Terwolde, telefoon 05717-1760

H.J.I. Wolke, Burg. v.d. Feltzweg 39,
7391 HL Twello, telefoon 05712-74928

De contributie bedraagt f 25,-- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde postadres f 30,--.

INHOUD

		Bladzijde
Voorwoord	H.J.I. Wolke	2
Van de bestuurstafel	L. Sevenster	3
Boeken-nieuws	H.J.I. Wolke	4
Ons foto-archief	L. Sevenster	5
Tinus van het Slyck presenteerde "Old en Wies"	A.J. Fransen	6
Processenverbaal uit het verleden	Gerard Vrieling	7
Oude foto's spreken	L. Sevenster	8
Inventarisatie begraafplaatsen	T. Nieuwstraten-Broekhof	9
Uit de geschiedenis van de dorpskerk te Twello	D. Lekkerkerker	11
Boerderij de Oude Loine te Wilp	Jan Groenberg	15
De verloren zoon	L. Sevenster	16

Voorwoord

Geachte lezer!

Voor U ligt de vernieuwde uitgave van de aloude Kronijck als een teken van de groei en bloei die de Oudheidkundige Kring Voorst thans beleeft. In september 1992 werd het 500ste lid ingeschreven en dat ledental loopt nog steeds op. Vergaderingen en bijeenkomsten van de vereniging zijn steeds volgeboekt. Altijd moeten extra stoelen worden aangesleept en soms moet er zelfs een extra bijeenkomst worden belegd.

Door de toename van de belangstelling groeide ook de Kronijck uit van een bescheiden stencil tot een veelgelezen historisch tijdschrift. Dat is natuurlijk zeer verheugend! Maar tegelijkertijd vraagt het steeds meer inzet en energie.

Al 15 jaar lang is de heer J. Lubberts uit Terwolde de stuwende kracht achter de Kronijck. Hij verzamelde de verhalen en anecdoten uit het verleden van onze dorpen en kerspels, verzorgde de lay-out en de stencildruk en regelde de verspreiding van het blad. Voor die prestatie mag hij gerust even geroemd worden!

Inmiddels is de vereniging Oudheidkundige Kring Voorst dus een volwassen vereniging geworden met een volwassen kaspositie. Dat wilde het bestuur ook tot uitdrukking laten komen in het verenigingsblad. Er werd een heuse drukkerij ingeschakeld en de heer Lubberts kreeg de door hem gewenste assistentie van een heuse redactie (van overigens goedwillende amateurs). Naast hem namen in de redactie zitting: mevrouw E. Voskuylen, Buddezand Wilp en de heren H. Kleinjan en H. Wolke te Twello.

De redactie heeft nu ook een adres in Twello waar kopij en andere wetenswaardigheden voor de Kroniek kunnen worden ingeleverd. Zie hiervoor de colofon op bladzijde 1.

Want beste lezers, al is de redactie uitgebreid en van zeer goede wil, zij kan niet in haar eentje het verleden van de regio Voorst omwroeten. Daarvoor blijft de hulp van professionele en vrije tijdshistorici onontbeerlijk. De redactie zorgt ervoor dat alles overzichtelijk en gemakkelijk leesbaar wordt opgesteld. Ze zal natuurlijk ook zelf op onderzoek uitgaan. Uw berichten mogen best op korte briefjes staan en bij wie het liever mondeling vertelt komen we graag op bezoek.

Tezamen maken we er een mooie, maar vooral boeiende Kroniek van. Met voor oudere mensen de nodige nostalgie, maar dat niet alleen. De Oudheidkundige Kring Voorst wil ook de jonge mensen van nu bekend maken met de mensen van vroeger. Bekend maakt bemind.

We zullen niet alleen geringschattend denken over de eenvoud en de bekrompen leefwijze van vroegere generaties, maar ook respect krijgen voor prestaties die toen werden geleverd en waarvan wij nu nog de vruchten plukken.

Moge deze vernieuwde Kroniek daarbij een hulp zijn!

*Namens de redactie,
H.J.I. Wolke*

"Kronijck" of Kroniek?

Het zal attente lezers zijn opgevallen dat de naam Kronijck anders geschreven is dan voorheen. Wij weten dat het woord Kronijck taalkundig niet juist is. Een kroniek, dat is de functie die het blad probeert te vervullen. Daarom hebben we naast de puntjes ook de aanhalingstekens weggehaald. Wel is het oud-hollandse lettertype gebleven.

Waarom geen kaart?

Tijdens de jaarvergadering in de Pompe in Wilp vroeg iemand om toch asjeblijft de landkaart van een stukje Veluwe op de omslag te behouden. Toch doen we dat niet. Op de eerste plaats omdat de kaart op een kleiner omslag niet meer duidelijk is. Maar bovenal omdat het idee van de kaart indertijd is 'gepikt' van een ander oudheidkundig blad, dat dus oudere rechten heeft. In plaats van de kaart treft men nu een afwisselende foto als blikvanger op de omslag van de Kroniek. Verderop in het blad wordt die foto nader omschreven.

Van de bestuurtafel

Het bestuur van de Oudheidkundige Kring Voorst heeft gemeend de lezers op de hoogte te moeten houden van actuele zaken binnen het bestuur.

Puntsgewijs geef ik U een overzicht van een aantal activiteiten.

1. Wij hebben ons ingespannen de theekoepel en de boerderij "De Sluine" te behouden.
2. De 500 boekjes van "Old en Wies" door Tinus van 't Slyck zijn totaal uitverkocht.
3. Vanaf mei 1993 komt er wekelijks een oude foto uit ons archief in het regio-weekblad "Voorster Nieuws".
4. De opening van "Voorst 1100 jaar" in april 1993 fleuren wij op met 2 kleine exposities.
5. Ook dit jaar doen we weer mee aan de Klompenweek in Twello, de Braderie in Terwolde en de Lichtweek in Voorst.
6. De O.K.V. protesteert tegen de aanbouw van een zeer groot gebouw aan het gemeentelijk monument "De Oude School" in

Voorst, zodat er een nieuw dorps huis Voorst ontstaat. Wij hebben de Raad der gemeente geadviseerd elders in het dorp een veel betere plek te zoeken.

7. In 1943 stortte een bommenwerper neer bij Teuge. De enige overlevende, L. Stephenson uit Teuge, zal in mei met z'n vrouw naar Twello komen. De Rotary Club Voorst sponsort de reiskosten, de O.K.V. helpt bij onderdak en excursies.
8. Op de jaarvergadering in maart 1993 werden 3 nieuwe bestuursleden benoemd, nl. de heer H.H. Garretsen, J. Groenenberg en M. Niemeijer (de nieuwe penningmeester). De heren Bessels en Van der Hoek traden uit het bestuur.
9. De Kadastrale Atlas van Wilp en Voorst uit 1832 zal volgens de planning in 1994 verschijnen.

10. Jo Flierman uit De Vecht maakte als amateur pasfoto's voor de persoonsbewijzen in 1940-1945 van mensen uit Teuge, Terwolde, Beemte-Broekland, Vaassen en De Vecht. De teruggevonden negatieven worden weer afgedrukt en geëxposeerd in De Vecht.
11. We doen nog steeds moeite een ruimte van een schoolgebouw te krijgen als "club-lokaal".

De secretaris,
L. Sevenster

Boeken-Nieuws

door H. Wolke

De bibliotheek van de Oudheidkundige Kring Voorst werd weer verrijkt met 3 boeken over historische gebeurtenissen in onze gemeente.

1. **Geschiedenis Christelijk Gereformeerde Kerk van Teuge 1838-1968**

Dit boekje behandelt de geschiedenis van de kleine kerk van Teuge, die bij de kerksplitting in 1892 Christelijk Gereformeerd bleef samen met de kerken van Noordeloos en Zierikzee. Door teruglopend ledental werd de kerk in 1968 opgeheven.

Een commissie van 6 leden van de kerkeraad van Apeldoorn-Centrum is toen op speurtocht gegaan naar opvallende gebeurtenissen uit zo'n anderhalve eeuw kerkgeschiedenis in Teuge. Dat leidde tot een boekwerkje van 115 bladzijden, dat is samengesteld door de heer H.J. Hoornenburg sr. te Amsterdam. Die maakte bij de samenstelling gebruik van diverse oude geschriften, zoals een boekje van de heer Mooibroek uit 1934, dat handelt over "de afscheiding" en een bijdrage van Prof. Hovius aan het tijdschrift De Wekker van juni 1968, die over Teuge

schreef. Verder worden er oude foto's en kranteknipfels in afgedrukt en staan er humoristische stukjes in door en over oud-gemeentelieden.

Belangstellenden kunnen het boekje bestellen bij de heer G. Kamphuis, Groeneweg 48, 7311 DD Apeldoorn, tel. 055-221749. De prijs is f 22,50 exclusief verzendkosten.

2. **Geschiedenis van het geslacht Van 't Erve/Van het Erve**

Auteur is de heer B.W. van 't Erve. Hij geeft een verhelderend beeld op vele generaties die de naam van 't Erve, respectievelijk van het Erve dragen. Het zijn grote families met een rijke historie.

Het boek is te bestellen bij B.W. van 't Erve, Mozartstraat 84, 7391 XL Twello, tel. 05712-72937. Prijs f 55,-.

3. **Voorst in oude ansichten**

Dit boekje kregen we van de familie B. van der Hoek te Twello. Zo'n boekje hoort helemaal in onze verzameling en zal zeker nog eens gebruikt worden voor tentoonstellingen of voor foto's in onze Kroniek.

Aan alle schenkers hartelijk dank!

Ons foto-archief

door L. Sevenster

Op onze puzzel uit het vorige nummer van de Kroniek kwam een reactie binnen en wel van mevrouw Schrijver uit Nijbroek.

Zij vertelde, dat het getoonde huis aan de Middendijk in Nijbroek gelegen heeft naast de Rabo-bank. Het was de woning van de meester van de Openbare Lagere School van Nijbroek, de heer Kwakkel.

De foto werd genomen van de zijde van de smederij. Toen het werd afgebroken, werd het huis nu nr. 36 op dezelfde plek gebouwd in 1931.

De nieuwe puzzel betreft de maker van de getoonde gekleurde-krijttekening van de achterzijde van de boerderij "het Nijenhuis" aan de

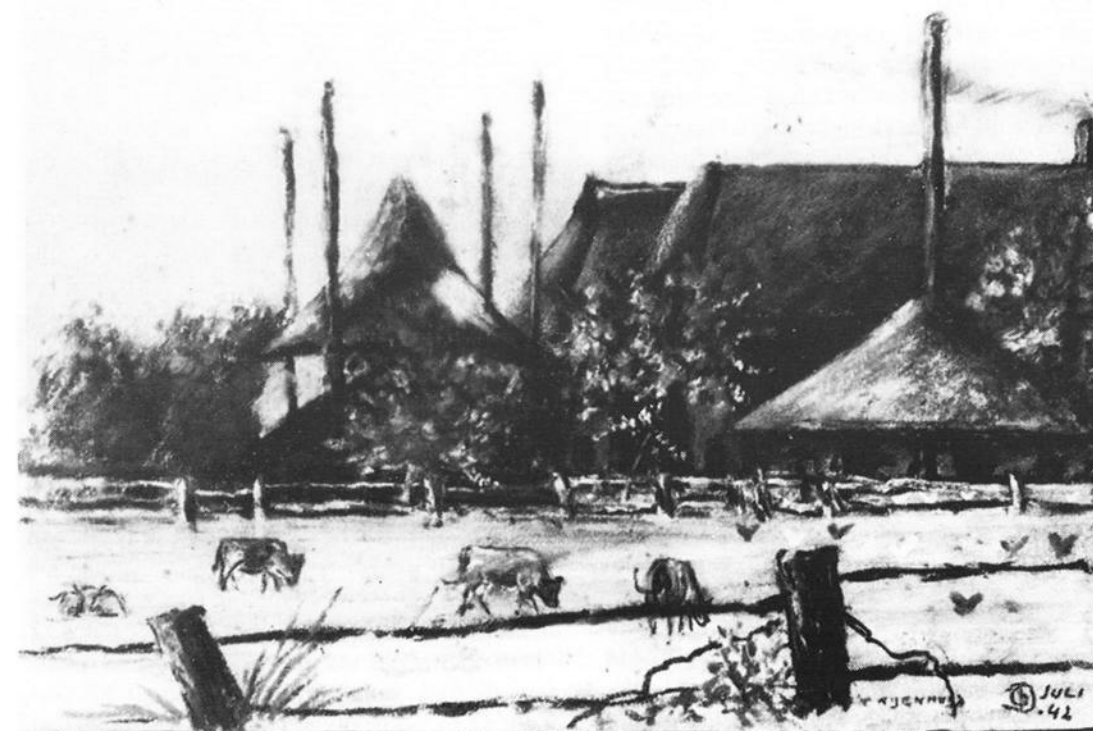

Zwartekolkstraat in Wilp.

Welke amateur of kunstschilder heeft de tekening in juli 1942 gemaakt? Was het een inwoner uit onze gemeente?

Wij hopen, dat de afgebeelde monogram voor U een goed houvast is voor een duidelijk antwoord.

Uw reactie zien we met belangstelling tegemoet.

Tinus van het Slyck presenteerde "Old en Wies"

door A.J. Fransen

Aandacht voor het dialect

Donderdagavond 12 november jl. hield de Oudheidkundige Kring Voorst de winterbijeenkomst in het Stationskoffiehuis te Twello.

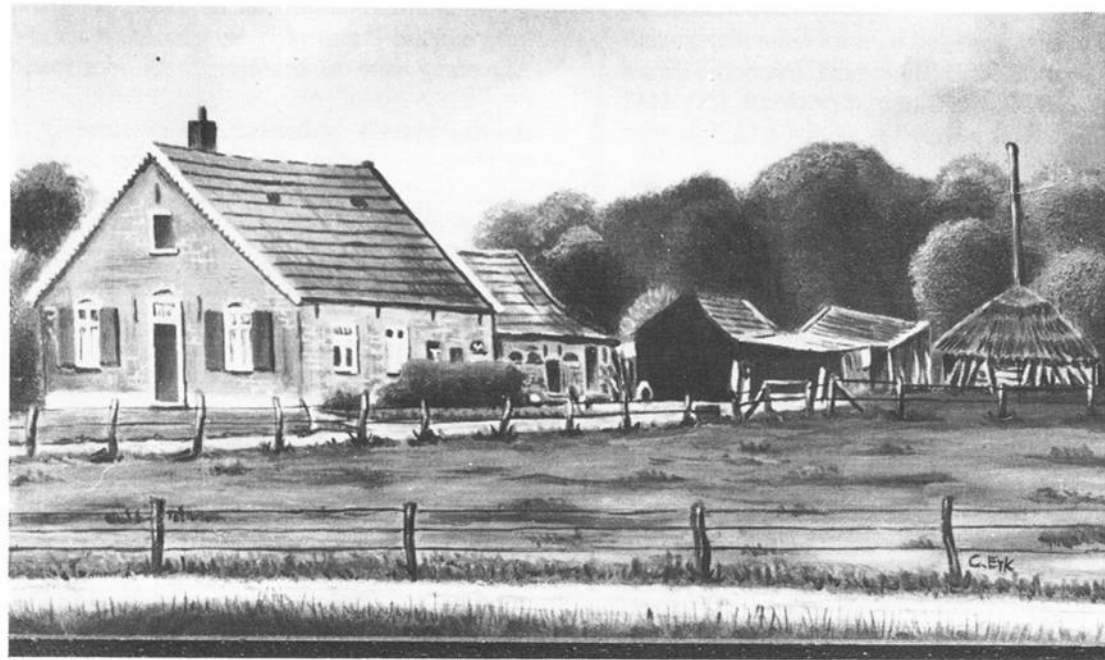
Na het openingswoord door de voorzitter, mevrouw Mr C.G. Bieze-van Eck, genoten de aanwezigen eerst van enkele gedichten in Oost-Veluws dialect, waarmee de dichter Tinus van het Slyck – pseudoniem voor de heer M. Ooms uit Teuge – zijn bundel met 21 gedichten in dialect met bijpassende foto's van verdwenen plekken in en rondom Twello, genaamd "Old en Wies", inleidde.

De heer Ooms hield vervolgens de aanwezigen – die de zaal geheel tot op het podium vulden – voor, dat men zich niet moet schamen voor het dialect.

Hij deed daarbij onder meer de suggestie, dat baliepersoneel van publiekontvangende instellingen eigenlijk enige kennis van het dialect zouden moeten hebben, voor een beter begrip van hun cliënten.

Hij wees er vervolgens op, dat er een dialectkring Oost-Veluwe en Salland bestaat.

Geïnteresseerden in het dialect kunnen op iedere eerste zaterdag van de maand van 10 tot half 12 uur v.m. in de Fermerie aan het Mug-

Het boerderijtje aan de Rijksweg 177 in Twello, dat besproken werd op blz. 39. Dit schilderij uit 1984 toont de situatie van

omstreeks 1950 en werd geschilderd door C.F.A. Eijkelenkamp uit Twello. Coll. O.K.V.

genplein in Deventer kennis maken met andere dialectsprekenden, om gezamenlijk activiteiten met betrekking tot het dialect te beoefenen.

Wethouder G.J. Oolman van de gemeente Voorst – die zelf de kunst van het dialect spreken uitstekend beheerst – kreeg hierna het eerste exemplaar van "Old en Wies" aangeboden.

De heer Ooms haalt in "Old en Wies" herinneringen op aan het Twello van vroeger.

Al lezend in het boekje van de heer Ooms be-

dacht ik, dat toch wel veel typische dialectwoorden aan het verdwijnen zijn.

Wie van de lezers van de Kroniek zou misschien in deze kolommen wat nader kunnen vertellen over sommige typische Twellose en Oost-Veluws dialectwoorden?

Na de pauze vertoonden de heren Lubberts en Sevenster op twee projectieschermen een 100-tal dia's van Twello nu naast Twello vroeger.

De aanwezigen konden op een leerzame avond terugzien.

Processenverbaal uit het verleden

door Gerard Vrieling

Al te goed is buurmans gek

Dit gezegde zou toegepast kunnen worden op de volgende gebeurtenis die zich afspeelde op "de Rodute" onder Voorst de 19de en 20ste maart 1818.

De 19e 's avonds om 7 uur meldde zich bij de boerderij een manspersoon, klein en mager van stuk, met een bleek gezicht, blauwe ogen en een enigszins vooruitstaande mond. Hij was ongeveer 20 jaar en was gekleed in een "oude woldoeks buis, een grijze gelapte broek, een ronde hoed".

Deze persoon vertelde, dat hij van Wapenveld bij Hattem kwam en vroeg of hij de nacht op de boerderij mocht doorbrengen. Dit werd door de boer, Evert Jan Jacobs, toegestaan. Na wat gegeten te hebben was hij gaan slapen in het stro op de deel.

De volgende morgen om half 5 stonden de knechts Jan Voskuil, Harmen Jan Krommenkamp en Harmanus Siep op en ontdekten direkt dat op de zolder bij de deel waar zij geslapen hadden enige van hun kleren her en der over

de grond lagen. Bij nader onderzoek bleken de knechts heel wat te missen!

Jan miste "twee paar schoenen; een paar geribde grijze kousen en een paar gekleurde kousebanden".

Harmen Jan miste van de drie het meest namelijk: "Een groene bombazijden broek, gehangen hebbende in de bedstee waar dezelve geslapen had; een zwart bombazijden buis; een ronde hoed; Een paar grijze kousen alles gehangen hebbende op voormelde zolder". Bovendien miste hij ook nog "een zwart lang bombazijden broek; een groen bombazijden buis; een ronde hoed; een zwart machester vest; eene ronde koperen tabaksdoos; een paar gekleurde kousebanden; agt stuiver aan geld zijnde geweest vier dubbeltjes alles gelegen hebbende in een kist, die voor het bed stond en welke met de sleutel die met een bandje aan de broek voor het bed gelegen hebbende was vast gemaakt geweest, was opengesloten geworden". Ook Herman Siep miste het een en ander: "Een groen bombazijden buis; Een paar grijze kousen en een galg, gelegen hebbende op een kist voor het bed staande".

Na deze verbijsterende ontdekking zagen zij ook dat de deur achter de koeien, die vergrendeld was, open stond en de man, die 's nachts

mocht blijven slapen, was verdwenen. Gedrieën gingen zij meteen naar buiten en zagen dat er iemand over de mesthoop door een gat in de schuur was gekropen. In de schuur vonden zij aardappels op de grond, die voordien in een zak hadden gezeten. De aardappelzak was verdwenen en tevens een "slaghamer zijnde een vischnet".

Verder buiten speurende ontdekten zij, dat de aak of schuit toebehorende aan Evert Jan Jacobs was ontvreemd. De aak lag aan een pin

afgemeerd in de IJssel dichtbij het huis. In de schuit lagen twee ploeglijnen, een stuurlap, twee riemen en een schop.

De "logé" had dus een zeer goede slag geslagen!!

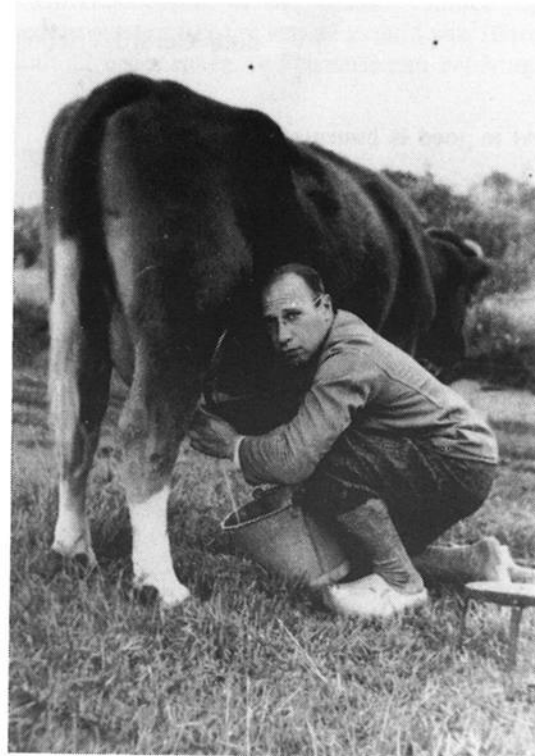
De 20ste maart had men de hele dag besteed om de aak en de "logé" terug te vinden of een spoor van het verdwenene, maar helaas! Daarom is Jan Voskuil naar Twello gegaan waar hij 's avonds om 6 uur bij de schout des ambts Voorst Mr. P.P. Everts aangifte deed.

Oude foto's spreken

door L. Sevenster

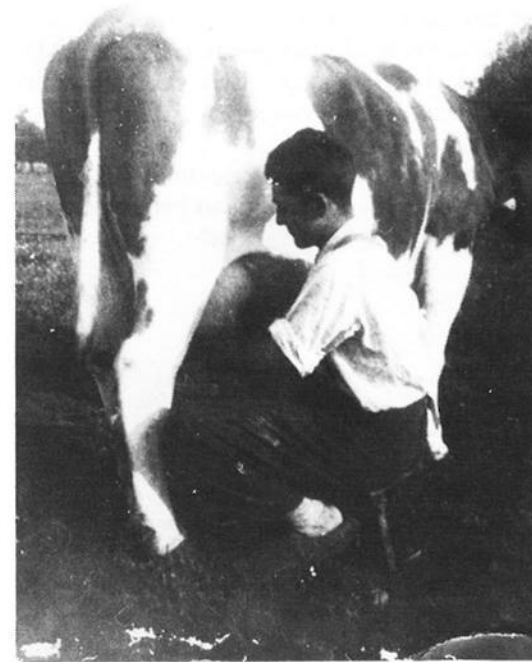
Toen ik de albums van mevrouw Rouwenhorst, die aan de Oude Zutphenseweg gewoond heeft, overfotografeerde vond ik daarin een mooie foto uit 1935 van een jongen die aan het melken is. De jongeman werd via een contactpersoon uit Voorst op het boerenbedrijf van Rouwenhorst geplaatst. De jongen, Ernst Marx, zoon van een Amsterdamse schrijfmachineverkoper, kwam uit een Joods gezin. Hij bleef ongeveer een jaar bij boer Rouwenhorst om het "boerenvak" te leren. Als Ernst het praktijkwerk zou kunnen, zou hij worden uitgezonden als kolonist/pionier naar Palestina. Mevrouw Rouwenhorst heeft na het vertrek nooit meer iets van Ernst gehoord.

In de albums van de familie Holtrigter, die lang op de boerderij "De Korte Bree" aan de Deventerweg 27 in Voorst gewoond heeft, vond ik een bijna identieke foto van een Joodse jongeman die aan het melken is. De foto moet uit 1941/1942 zijn, want de heer en mevrouw Jacobson uit Amsterdam kwamen met hun Jodenster op de jas bij de familie Holtrigter. Op de boerderij droegen ze de ster natuurlijk niet, maar wel als ze de straat opgingen. "Hij was een prima handmelker en ze zijn niet zo lang bij

De joodse jongeman Jacobson aan het melken bij de familie Holtrigter. Foto uit de jaren 1941-1942.

Coll. fam. Holtrigter.

ons geweest. Het waren geen echte onderduikers, die kwamen pas later. De familie Jacobson heeft de oorlog overleefd, want na de oorlog zijn we nog bij hen op visite geweest in hun huis aan de Prinsengracht in Amsterdam", aldus de familie Holtrigter.

Ernst Marx aan het melken bij de familie Rouwenhorst in 1935.

Coll. fam. Rouwenhorst.

Inventarisatie begraafplaatsen

door T. Nieuwstraten-Broekhof

Er is mij gevraagd om namens de werkgroep: Inventarisatie Begraafplaatsen in de gemeente Voorst, een artikeltje te schrijven voor de Kroniek, om een indruk te krijgen van onze werkzaamheden.

Na een oproep, van de Oudheidkundige Kring Voorst, een goed jaar geleden, om een werkgroep samen te stellen, hadden zich oorspronkelijk 10 mensen opgegeven.

Momenteel bestaat de groep nog uit 8 personen. Of dit voldoende is, zal in de toekomst moeten blijken.

Het afgelopen jaar zijn we meerdere malen bij elkaar geweest, zowel bij elkaar aan huis, als op verschillende begraafplaatsen. Het was vnl. een jaar van voorlichting, informatie verzamelen, kennis opdoen omtrent de verschillende soorten zerken die je zoal tegen kunt komen op een begraafplaats enz. en ook heel belangrijk: om elkaar in de groep een beetje te leren kennen.

Een paar keer zijn we over begraafplaatsen gelopen met de heer Veen (Steenhouwer) en hebben ons laten voorlichten over beiteltechnieken, steensoorten, ornamenten, tekens, modellen, enz.

Het is de bedoeling dat we van het voorjaar, als de temperatuur wat aangener wordt, met het inventariseren beginnen.

We doen dat op speciale inventarisatieformulieren, waarvan een voorbeeld zat in het boekje; Begraafplaatsen als cultuurbezit. Uitgegeven door de Terebinth.

De Terebinth is een vereniging, die zich inzet voor het behoud van begraafplaatsen, en opkomt voor een betere zorg rond begraven en cremieren, en het boekje is een fijne handleiding voor het inventariseren.

Momenteel wordt er in Nederland al op verschillende plaatsen op deze manier geïnventariseerd, of is al gebeurd.

De begraafplaatsen die wij gaan inventariseren zijn:

De Algemene Begraafplaats in Voorst en Terwolde, de R.K. Begraafplaats in Bussloo, Klarenbeek, Duistervoorde en De Vecht en de Begraafplaats in Nijbroek.

Hopelijk is het zo een beetje duidelijk geworden wat wij als groep gedaan hebben en nog gaan doen.

INVENTARISATIEFORMULIER GRAFMONUMENTEN		
GEMEENTE: _____		
BEGRAAFPLAATS: _____		
GRAFAANDUIDING: _____		
UITERLIJKE KENMERKEN	OMSCHRIJVING	MAAT L x B x H
	☐ STAANDE STEEN ☐ STENEN BANDEN ☐ STEENSLAG ☐ BEPLANTING ☐ TEGELTJES ☐ LIGGENDE STEEN ☐ TOMBE ☐ KRUIS ☐ OBELISK ☐ ZUIL ☐ BEELD ☐ ANDERS NL.	☐ HOUT ☐ ZANDSTEEN ☐ HARDSTEEN ☐ MARMER ☐ GRANIE ☐ TERRAZZO ☐ CEMENTSTEEN ☐ KALKZANDSTEEN ☐ BETON ☐ TERRACOTTA
OMRASTERING	☐ HEKWERK ☐ PALEN ☐ KETTING ☐ BUIS ☐ PANELLEN ☐ HAGEN ☐ ANDERS NL.	☐ GIETIJZER ☐ SMEEDIJZER ☐ BRONS ☐ ZINK ☐ ANDERS NL.
BESCHERMINGSCATEGORIE		
☐ GEMEENTELIJK MONUMENT ☐ RIJKSMONUMENT ☐ ANDERS NL.		
TYPE GRAF		
☐ ZANDGRAF ☐ KELDERGRAF ☐ ANDERS NL.		
FOTO		
9 X 13		
OMSCHRIJVING STIJL, ORNAMENTEN, SYMBOLEN, HERALDIEK E.A.		
GRAFISCHE VERZORGING		
TYPE LETTER	☐ LATIJNS SCHRIFT ☐ MET SCHREEF ☐ ZONDER SCHREEF ☐ GOTTISCH SCHRIFT ☐ SCHRIJFLETTER ☐ ANDERS NL.	SOORT LETTER
☐ VERDIEPT ☐ VERHEVEN ☐ IN CARTOUCHE ☐ METAAL OPGELEGD ☐ GELAKT ☐ VERGULD		
FABRIKANT, ONTWERPER, KUNSTENAAR		
☐ SIGNATUUR AANWEZIG		

© Vereniging de Terebinth 6-92/3

Begraafplaats van de kerk van Bussloo aan de Rijksstraatweg.
Foto 1990. Coll. O.K.V.

Uit de geschiedenis van de dorpskerk te Twello

deel 21

door D. Lekkerkerker

De tweede naam op het predikantenbord in de kerk is die van Willem Nagge, op z'n latijns Wilhelmus Naggius. Hij diende de gemeente van 1601 tot zijn overlijden in 1638. Hij was afkomstig uit de stad Elburg, noemde zich in officiële stukken dan ook wel Naggius Elburgensis. De Nagge's waren een oud noord-Veluws geslacht, niet zonder enig aanzien. In de loop der jaren zijn er pastoors, predikanten, schoolmeesters, een burgemeester en een dokter uit voortgekomen. Het familiewapen was een ankerkruis, door meerdere Veluwse geslachten gevoerd.

Een genealogie van de familie is mij niet bekend, alleen een fragment. Daaruit blijkt, dat de naam Willem vaak in de familie voorkwam. Elke Willem Nagge noemde zijn oudste zoon Willem. Verwarrend. Het is niet altijd duidelijk welke Willem bedoeld is.

Over de vader van onze Nagge is niet zo veel bekend. Interessant is wat de zoon over zijn vader meedeelt. Rond 1620 was de Twellose dominee in een proces verwickeld met de schout van het ambt Voorst over het bezit van een vicarie. De stukken, woord en weerwoord, repleik

en dupliek, zijn bewaard gebleven. In een daarvan beweerde de schout, dat zijn opponent de zoon was van een priester, een Nagge, die jarenlang in Oosterwolde (bij Elburg) de mis bediend had. In zijn repliek noemde Nagge de bewering onjuist. De schout, zelf van de noord-Veluwe afkomstig, had beter moeten weten. Had hij maar eerst bij hem geïformeed.

Waarschijnlijk was de schout met een andere Nagge in de war. Er zijn aanwijzingen, die doen vermoeden dat een Wolter of Wouter Nagge priester geweest is in Oosterwolde. Het oudarchief van Elburg vermeldt een Willem Nagge als pastoor aan de St. Nicolaaskerk. Hij was de man, die in 1579, toen de stad naar de hervorming overging, zich liet bewegen kerkelijke goederen ter beheer aan de magistraat toe te vertrouwen. Dat hij de vader van onze Nagge zou zijn, is evenwel door het bovenvermelde uitgesloten.

Nu schreef de zoon in genoemd procesdossier nog meer over zijn vader. Hij was een gestudeerd man, die meerdere geschriften, "die noch voorhanden zijn" heeft nagelaten. Was hij misschien verbonden aan de stadsschool? In dit verband is op te merken, dat in een akte uit 1564 een Willem Nagge genoemd wordt als custoschoolmeester. Verder onderzoek is nodig.

De moeder van onze Nagge was een Dolre. We zouden het niet weten, als in de Twellose kerk niet een grafzerk van de familie lag, waarop 8 kwartieren. Bovenaan links het ankerkruis van de Nagge's, daaronder de leeuw van de Dolre's.

De laatste waren een zeer oud adellijk Veluws geslacht, waaruit de hertog van Gelre menig ministeriaal (dienstman) recruteerde. Sommigen vervulden het ambt van Richter. Nazaten waren op de Veluwe tot in de 16de eeuw te vinden. Op de oude ledenlijsten van het St. Joriskerk te Elburg (lopend van 1384 tot 1586) komen verscheidene Nagge's voor, tegen het einde ook een Willem Nagge met Gijseke(?) zijn

huisvrouw. Was zij misschien uit het geslacht Dolre?

Wanneer Willem geboren is, weten we niet. Uiteraard was hij de oudste van de jongens. Er waren meer kinderen, zo vermeldt het bovenaangehaalde dossier, een deel rooms gedoopt, een ander deel hervormd, dus vóór of na 1579, toen de hervorming haar beslag kreeg. Van een zusje van Willem is de naam bekend: Elisabeth. Zij huwde in 1600 ds Hermanus Ribbius, een koopmanszoon uit Zwolle. Hun laatste woonplaats was Utrecht, waar hij in 1621 overleed. Eén van hun zoons, de oudste, heette Willem.

Willem zal de stadsschool van Elburg bezocht hebben. Daar werd, naast de gebruikelijke vakken, ook latijn onderwezen. Wie naar de universiteit wilde (en dat wilde hij) moest die taal beheersen. Het was de voertaal in die wereld. Willem zou later in het latijn een theologisch boekje publiceren.

Hij werd student te Leiden, aan de eerste universiteit in de Nederlanden op basis van de gereformeerde religie. De studie was duur vanwege boeken en kostgeld. Zo ver van huis moest hij wel in de kost bij een Leids burger. Nu waren er in Elburg studiebeurzen verkrijgbaar. De opbrengst van de vicariegoederen werd er voor bestemd. In de roomse tijd was het geld voor een vicaris, een priester, die aan een bepaald altaar missen opdroeg voor het zieleheil van de stichter en zijn nakomelingen. De hervorming had er een eind aan gemaakt. Voortaan konden jongelui van de vrijgekomen gelden studeren om te zijner tijd de kerk als predikant of de staat als ambtenaar te dienen.

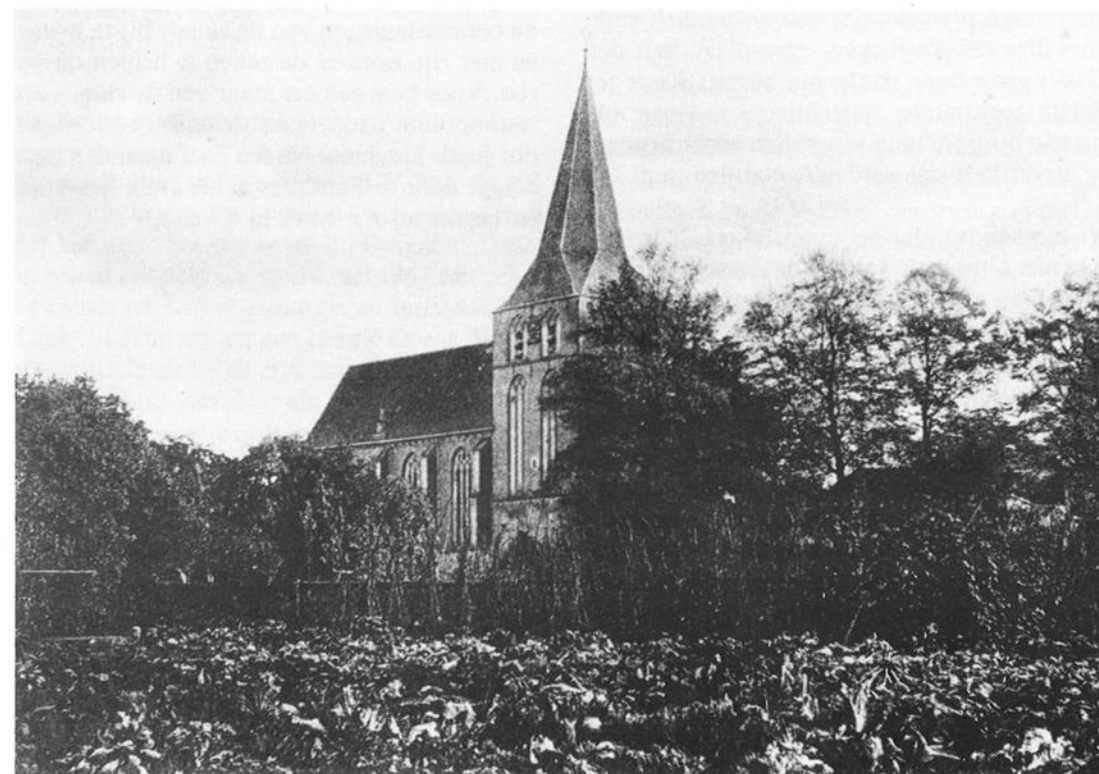
Waarschijnlijk had de familie Nagge van zo'n vicarie het collatierecht d.w.z. het recht een studerende als candidaat voor een beurs voor te dragen. In 1597 maakten de gebroeders Nagge, Wolter en Coenraat, een afspraak over het collatierecht en droegen daarbij de zoon van hun overleden broer Willem, zelf ook al Wil-

lem geheten, student te Leiden, voor om de vicarie-inkomsten te genieten. In de regel bedroegen deze $\pm f 50,-$ per jaar. Of en hoe lang Willem toen al met de studie bezig was, weten we niet. Het eigenaardige feit doet zich voor, dat op de lijst van studerenden aan de academie (het album studiosorum) van die jaren de naam Willem Nagge niet voorkomt. Nu zegt dit nog niet alles. Meer dan één student liep college, zonder officieel ingeschreven te staan.

De bekendste en invloedrijkste hoogleraar in de theologie te Leiden was in die jaren Franciscus Gomarus, zeer rechtzinnig en een ijveraar voor de rechte leer, wiens oordeel in de latere kerkelijke twisten over de leer hoog geschat werd. Nagge heeft zijn invloed ondergaan en later,

eenmaal in het ambt, zich in de strijd om de zuivere leer geweed, zoals we later zullen aantonen.

In 1598 kreeg Nagge er een studietoelage bij, en wel van het Hof te Arnhem. Het resolutieboek over geestelijke zaken meldt, dat aan Guilielmus (Willem) Nagge een uitkering van $f 40,-$'s jaars werd toegekend. Twee jaar later rondde Willem zijn studie af en was hij beroepbaar. Lang hoefde hij niet te wachten. Er was grote vraag naar gestudeerde predikanten. Vele jaren had men, vooral op het platteland, zich moeten behelpen met een gewezen pastoor, monnik, schoolmeester en ook wel een ambachtsman, waarvan velen met geringe kennis maar grote trouw veel goeds voor de kerk-in-opbouw

De Nederlands Hervormde kerk van Twello in 1920 gezien vanuit het Torenlaantje.

Coll. O.K.V.

gedaan hebben. Maar nu de universiteiten gaandeweg meer predikanten afleverden, verlangden men toch wel naar een onderlegd theoloog in de pastorie.

In Twello, vacant door het vertrek van Van Keppel, had men er al een op het oog: een candidaat uit Elburg. Men had hem al laten preken en, toen de preek goed bevallen was, naar het Hof te Arnhem geschreven, dat men deze man, Willem Nagge, als predikant begerde.

Het Hof zond het verzoek door naar de classis Overveluwe, die in zijn vergadering van april 1601 de zaak besprak. De notulen vermeldden: "Angesien Schulte, kerckmeister ende kerspellueden van Twelle rescriberende an het E. Hoff angaende Wilhelmus Naggium, datt deselve gaven in dem predickampt hen anstendich ende sines dienstes ernstlicker versoecken, heft der Classis verordinert dat hy nae besluet dieser gemeente geexaminirt ende volgens in sinen ministerio door D. num praesidem geconfirmiert (= bevestigd) sall werden". Notulen punt 11.

We merken op, dat het initiatief tot de beroeping niet uitgegaan was van de classis maar van de mensen ter plaatse: 1. de schout, vertegenwoordiger van de overheid, Van Mehen, een rooms-katholiek, 2. de kerkmeester. Deze waren nog afkomstig uit de roomse tijd, bij de reformatie gehandhaafd in hun functie en 3. de kerspellueden (dorpelingen) waaronder begrepen de plaatselijke jonkers en ook een aantal hervormde leden, te weinig in getal om een kerkeraad te vormen, die leiding zou kunnen geven. Schout en kerkmeester namen nu de leiding en riepen de dorpelingen, roomsen, hervormden en weifelaars op om zich onder het gehoor van candidaat Nagge te begeven en na de dienst hun zegje over de man en zijn gaven te doen. Na het algemeen gunstige oordeel over de man beriep de classis hem, waarna hij geëxamineerd en door de voorzitter van de classis, ds Fontanus, in de dienst bevestigd zou worden.

Dit gebeurde, "nae besluet dieser gemeente". Dit hield m.i. in, dat voor de classis het oordeel van de weinige hervormde lidmaten beslissend was.

De classis was blij met de komst van ds Nagge. Op het platteland was de kerk nog helemaal in opbouw. Daartoe was wijsheid, inzicht en kennis nodig. Men had gehoord, dat Nagge daarover beschikte. Hij was zeer welkom. De classis ging nog een stap verder. Onder punt 5 van bovengenoemde notulen staat: "Hoewall Wilhelmus Naggium, proponent tot Twelle noch niet fullentkoementlicker geexaminirt ende in dem ministerio confirmiert, heft de ed. classis goet gefunden, datt hie met in den collegio solde sin ende met zinem suffragio alles solde helpen dirigirn". Met a.w. Nog vóór zijn laatste examen en zijn bevestiging werd hij uitgenodigd de beraadslagingen van de classis bij te wonen en met zijn oordeel de zaken te helpen dirigeren. Voor hem een eer maar van de classis een testimonium paupertatis. Men zat te springen om goede krachten. Na een paar maanden werd Nagge door ds Fontanus in het ambt bevestigd en begon hij z'n werk in Twello.

Boerderij de Oude Loïne te Wilp

door Jan Groenberg

Inleiding

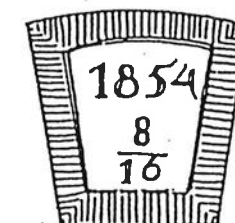
De 'Oude Loïne' ligt ongeveer een halve kilometer ten noorden van Wilp. De boerderij heeft de karakteristieke T-huis-vorm van een IJsselstreekboerderij. De Loïne ligt binnendijsk vrijwel tegen de winterdijk aan. Net als het dorp Wilp ligt de boerderij op de westelijke oeverwal van de IJssel. Dat de Loïne op een verhoging ligt is duidelijk te zien als men, vanaf de net buitendijsk gelegen akker, naar de boerderij kijkt. Het land loopt op in de richting van de boerderij en wordt naarmate men dichterbij de boerderij komt steeds zandiger.

De Loïne in de archieven

De eerste keer dat we de naam 'Loïne' tegenkomen is in een oorkonde uit het archief van het klooster 'Ter Hunnepe' bij Deventer. Daarin wordt vermeld dat op 14 mei 1367 een zekere Gerijt ter Loyne zijn huis en hofstede 'die Grale' in Wilp afstaat aan Henric Doens. Waarschijnlijk heeft hij of zijn familie iets te maken met de naam van de oude boerderij.

De naam 'Loïne' wordt in de akten regelmatig op verschillende manieren geschreven. Enige voorbeelden zijn: Loeyne, Loyne, Loene en Luine.

In 1452 komt de naam 'Loïne' voor het eerst als boerderijnaam voor in het archief van het Heilige Geest-Gasthuis (later Grote en Voorster Gasthuis) te Deventer. Het H.G. Gasthuis verleent dan op "sunte margarethe daghe" (22 juli) 1452 aan Evert van Wilp, zijn vrouw Elizabeth van Aernhem en hun dochter het recht van wederkoop van 53 Rijnse gld. per jaar uit "de Loeyne en de Horst in het kerspel Wilp" voor 848 g.R.gld.

De sluitstenen in de voor- en achtergevel van de schuur bij de Oude Loïne.

In 1482 en 1485 wordt dit nog eens bevestigd. Elisabeth van Aernhem van Wilp is dan inmiddels weduwe.

De 53 R.gld. kwamen ten goede aan de armen die door het H.G. Gasthuis werden verzorgd. Als dank hiervoor werd er meestal gebeden voor het zieleheil van de gever.

Uit de rekeningen van het Bisdom Utrecht blijkt dat de bisschop, ondanks dat hij geen landsheerlijk gezag meer had op de Veluwe, nog wel wereldlijke rechten had ten aanzien van goederen gelegen op de Veluwse oeverwal van de IJssel. De rentmeester van Salland ontvangt in 1499/1500 "3 molder pachtrogge" en "7 molder pachtkoren" van "thuys ende guet ter Loene aver Yssell". Deze opbrengst in natura moest worden ingeleverd op de 'Hof te Colmschate' dat het centrum was van het bisschoppelijk beheersambt Colmschate.

De eigenaars en bewoners van de Loïne

Zoals boven al werd aangegeven had de Loïne een band met Evert van Wilp, ridder en Heer van Wilp. Het stamslot van zijn familie 'Het Huis te Wilp' stond op de Wilpse klei en was een leengoed van de Proosdij van St. Lebuïnus te Deventer. Ook de Loïne was een leengoed van deze Proosdij.

Aanvankelijk hadden de opeenvolgende heren van het Huis te Wilp de Loïne 'in leen'. In de

De Loïne in 1936. Het huis heeft hier nog het oorspronkelijke onderschoer.

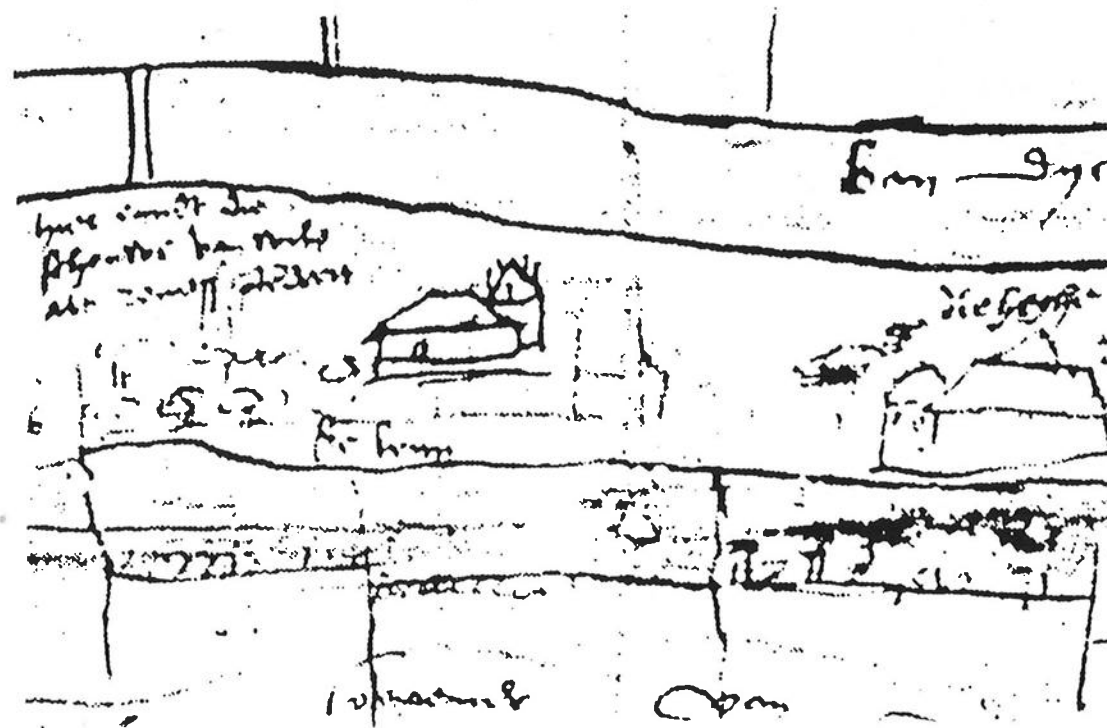
eerder genoemde rekeningen van het Bisdom Utrecht uit 1499 staat bij de Loïne vermeld: "hoort mijn Heer van Wylp" (Evert van Wilp). Het goed behoorde niet in volle eigendom (niet als allodiaal goed), maar als leengoed (als feodaal goed) aan de Heer van Wilp. Vanaf 1505 hoort de Loïne aan Johan van Renesse van Wulven. Hij werd Heer van Wilp toen de leenroerigheid van het Huis van Wilp naar hem overging via zijn vrouw Aleydt Freyse van Kuyne, een nicht van de laatste Evert van Wilp. De Loïne hoort tot 1670 aan de familie Van Renesse. In 1619 geeft Johan van Renesse, Heer van Wilp de "tienden groff ende smal¹⁾ over de goederen rondom het huis tho Wilpe ende over 't erve ende goed gehieten het Hoff, 't erve de Loyne, 't erve ende goed gehieten het

Gansenhuis" in pandschap aan Jan van Steenberghe te Nijenbeek en zijn vrouw Mechteld, voor 8000 caroliguldens. Volgens het verpondingskohier van 1650 had de Loïne een omvang van 22 morgen binnen- en buitendijs en 12 koeweiden. De pachter moest 250 gld. per jaar aan pacht betalen. Verder moest de pachter nog opbrengen aan tienden 18 mud rogge, 3 mud weite, 1 mud gerst, 2 mud haver en 1½ schepel erwten. Daarnaast moest hij ook nog 3 mud rogge en 3 mud haver leveren aan de Proosdij van Deventer en 3 schepel haver aan de Dijkgraaf. Op 21 maart 1670 kwam de Loïne als leengoed in handen van Jacob ten Nuyll. Hij was lakenkoper te Deventer. Van 1636 tot 1675 was hij gemeensman²⁾ voor de Bergstraat. Hij overleed op 9 november 1675 te Deventer.

- 1) grove tiende = grote of korentiende
smal tiende = kleine of korte tiende = tiende van klein vee, vruchten en groente
- 2) gemeensman = vertegenwoordiger van de burgerij bij het stadsbestuur

De kleindochter van Jacob ten Nuyll, Bartha ten Nuyll wordt in 1678 beleend met de Loïne. In 1739 wordt het goed aan Jacoba Muys toegescheiden bij maagscheid (boedelscheiding) van de nalatenschap van haar moeder Bartha ten Nuyll, weduwe van Willem Muys, burgemeester te Wageningen en rentmeester van Arnhem. In het haardstedenregister van 1749 wordt de Loïne gerekend tot de volle erven. Deze wer-

den in Wilp allemaal aangeslagen voor vier haardsteden. Hieronder vielen alle stookplaatsen. De Loïne werd toen bewoond door de pachter Peter Gerrits en zijn vrouw Gerritjen Thomas. Zij hadden vier kinderen. Drie kinderen waren ouder dan 15 jaar en een (Thomas) was tussen de 10 en 15 jaar oud. Peter Gerrits pachtte de Loïne vanaf ongeveer 1734. Hij overleed 12 oktober 1775 en werd 16 oktober 1775 te Wilp begraven. Wilhelmina Op ten Noort wordt de volgende beleende van de Loïne na het maagscheid van 4 juni 1765 tussen de erfgenamen van haar tantes Margaretha Maria en Jacoba Muys. Na het overlijden van Wilhelmina Op ten Noort wordt haar zuster Bartha ermee beleend. Zij trouwde te Arnhem 19 december 1724 met Dr. Gerhardt Johan Op Gelder, ontvanger van het

Fragment van een kaart van Wilp uit 1551 met waarschijnlijk de oudste afbeelding van de Oude Loïne. Rechts van de Loïne ligt de Heege.

graafschap Zutphen. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren. De derde zoon, Engelberth Op Gelder wordt op 5 april 1793 beleend met de Loïne nadat zijn moeder Bartha Op ten Noort is overleden.

De leenhorigheid werd op 17 september 1795 door Engelberth Op Gelder afgekocht voor 200 caroliguldens nadat de leenhorigheid werd afgeschaft volgens een publicatie op 16 juni 1795 door de Volksrepresentanten van Deventer in de nieuwe Bataafse Republiek.

Boedelscheiding

Op 11 oktober 1825 vindt er bij notaris Mr. Jacob Adriaan van Hasselt te Zutphen een boedelscheiding plaats van de nalatenschap van Engelberth Op Gelder. De nalatenschap moest worden verdeeld op 19 erfgenamen. Ieder kreeg een gelijk deel van de erfenis. Engelberth Op Gelder was een welgesteld man want iedere erfgenaam kreeg onroerende goederen, waardepapieren en schuldvorderingen met een totale waarde van f 28.498,10.

De Loïne met de Gerritskamp kwam na loting aan Willem Op ten Noort. De waarde waarop de Loïne werd getaxeerd bedroeg f 12.279,--. Willem Op ten Noort was directeur van de posterijen in Groningen en later in Utrecht. Hij was getrouwd met Charlotte A.E.A. Baronesse van Pallandt.

In 1826 wonen Marten Slijkhuis en Gerritje Gerrits op de Loïne. Van 1839 tot 1845 betalen zij jaarlijks f 900,-- aan pacht.

In 1844 overlijdt Willem Op ten Noort.

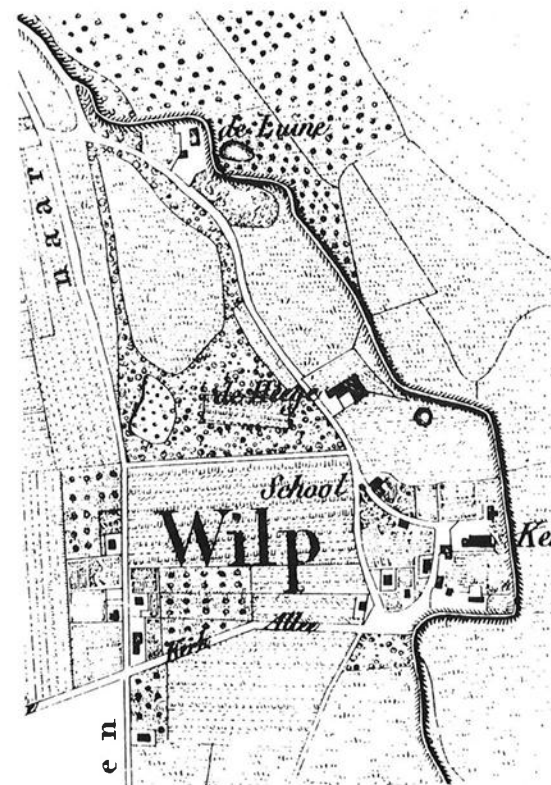
De pacht wordt, onder dezelfde voorwaarden, nog eens verlengd tot 1851 door de erfgenamen Op ten Noort en de erfgenamen Slijkhuis (akte getekend door Gerrit Slijkhuis).

Verkoop aan Adriaan Kloosterboer

Op 14 juni/27 juni 1850 worden drie goederen, waaronder de Loïne, uit de nalatenschap van Mr. Willem Op ten Noort geveild bij notaris Jean Laurens Joseph Marin te Lochem.

De Loïne is dan 45 bunder, 71 roeden en 90 ellen groot. Verder bestaat het uit huis, schuur, twee bergen, varkenskot en verder getimmer benevens hof, bouw- en weidelanden, uitgestrekte boomgaard en boschgronden.

Bij de eerste inzet wordt het hoogste bod van f 32,800,-- gedaan door Willem Jan van Enter, logementshouder te Twello namens zijn op-

Militaire kaart van de IJssel getekend door Van der Kun en Musquetier 1844.
Coll. Rijksarchief Zwolle.

drachtgever. Bij de uiteindelijke veiling wordt het hoogste bod wederom gedaan door Willem Jan van Enter met f 40.156,--. Zijn opdrachtgever was Adriaan Kloosterboer, bouwman onder Twello.

Zo kwam de Loïne dus in het bezit van Adriaan Kloosterboer en zijn vrouw Anna Nieuwenhuis. Op 22 februari 1851 wordt aan Gerrit Slijkhuis de huur van de Loïne opgezegd door deurwaarder Harmen Wijnbergen uit Epe, uit naam van Adriaan Kloosterboer. Hij en zijn vrouw Willemina Willems moeten het erve op die datum ook verlaten.

In 1854 liet de familie Kloosterboer een nieuwe schuur bij de Loïne bouwen. In de voor- en achtergevel treffen we nog sluitstenen aan (zie afb.). Hun oudste dochter, Harmina Christine trouwt in 1864 met Willem Willemsen en zij gaan naar de Nieuwe Loïne.

De oudste zoon Harmen Kloosterboer, trouwt in 1875 met Everdina Kroon en koopt op 31 mei 1877 de Oude Loïne van zijn ouders. Hij wordt opgevolgd door zijn tweede zoon Evert Kloosterboer die trouwt met Gerritje Hissink.

In de jaren 1920-1930 had Evert Kloosterboer heel wat inwonend personeel op de Loïne in dienst. Uit het bevolkingsregister van Wilp blijkt dat er in die tien jaar drie verschillende 'dienstmeiden' zijn geweest.

Verder is er sprake van inwonende 'boerenknechten' en 'landbouwers'. Hoewel niet alle aankomst- en vertrekdata exact zijn bijgehouden lijkt het er op dat er halverwege de jaren twintig minstens vier personeelsleden inwonend waren. Onder de 'landbouwers' was er een uit Polen, Jozef Hersch. Hij vertrekt 18 oktober 1923 naar Palestina.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er van 7 september 1944 tot vlak voor de bevrijding van Wilp op 12 april 1945, Duitsers ingekwartierd geweest op de Loïne. Door de gevechten tussen de geallieerden en de Duitsers is de boerderij flink beschadigd. Er waren meer dan 300

granaat- en kogelgaten in het huis! De veestapel had ook flink geleden onder de oorlogshandelingen tijdens de bevrijding. Een paard was zwaar gewond en vier melkkoeien, zes pinken en een paard waren gedood.

Evert wordt opgevolgd door Rudolph Kloosterboer. In 1986 verlaten Rudolph Kloosterboer en zijn vrouw Johanna Henriëtte Heezen de boerderij.

De Oude Loïne wordt nu niet meer gebruikt als boerderij en daarmee is een einde gekomen aan een boerentraditie van minstens vijf eeuwen.

Met dank aan:

Fam. R. Kloosterboer, Dhr. T. Kloosterboer (G.A. Deventer) en Mr. J.H. Hermsen.

De familie Kloosterboer op 9 april 1943.
Staande van links naar rechts: zoon Rudolph (2-5-1916 Wilp), schoonzoon Gerrit Heutink, dochter Everdina (17-6-1909 Wilp), zoon Harmen Jan (17-5-1923).
Zittend: het echtpaar Evert Kloosterboer (14-2-1880 Wilp) en G. Kloosterboer-Hissink (1-9-1881 Wilp).
Coll. O.K.V.

De verloren zoon

door L. Sevenster

Op 25 september 1920 werd Linton Stephenson als zoon van een boerenfamilie geboren in Davidson, Sask, in Canada.

Het was zeer hard werken in de vooroorlogse jaren voor de boer, zijn vrouw en hun 10 kinderen, 4 jongens en 6 meisjes.

Na zijn lagere schoolopleiding werkte Linton op het ouderlijk bedrijf.

Op 21-jarige leeftijd meldde hij zich vrijwillig aan voor de militaire dienst, zoals zovele jongemannen in Canada deden.

Zijn liefste wens was vliegenier te worden na de eerste 3 maanden basisopleiding in Canada.

Omdat er geen plaats was bij de vliegeniersopleiding, besloot hij zich op te geven voor luchtschutter (airgunner), een cursus van 7 maanden.

Hij slaagde voor zijn examens, kreeg zijn "stripes with wings" en werd bevorderd tot sergeant.

Om tegen de Duitsers te vechten werd hij naar Engeland overgeplaatst. Hier werd het vaste team van de 7-koppige bemanning van een Lancaster-bommenwerper samengesteld.

Ook nu weer werd er volop geoefend met het splinternieuwe toestel, waarbij elke nacht benut werd om alles uit te proberen, tot en met het vliegen met één van de vier motoren.

Drie vluchten werden naar de Duitse industriesteden volbracht, maar de vierde werd hem fataal. Het toestel sloeg op 12 juni 1943 te pletter bij Teuge, waarbij 6 bemanningsleden overleden en één, Linton Stephenson, de achterschutter, de crash overleefde.

50 jaar later bezocht hij onze gemeente. Zijn belevenissen komen in de volgende Kroniek.